

RESTAURAREA UNUI VAS HIBRID

*expert restaurator Simona Violeta GHEORGHE**

Cultura Țuto Brdo - Gârla Mare, din bronzul mijlociu și final, se întinde pe ambele maluri ale Dunării, începând de lângă Belgrad până aproape de vărsarea râului Olt în Dunăre. Populația căreia îi aparține această minunată civilizație ocupa doar malurile Dunării și, în mod excepțional, zone din interior situate la mică distanță de fluviu, dar care aveau mari bălți în zonă. În România avem vestigii ale acestei culturi în trei județe din sud-vestul țării: Caraș Severin, Mehedinți și Dolj. Primele descoperiri au fost efectuate în necropole, despre care s-au obținut și cele mai multe informații. Treptat, au început să fie cunoscute și așezările și să fie strânse mai multe date despre această cultură. Primele descoperiri au fost efectuate în Serbia pe la sfârșitul secolului al XIX-lea. În zona de sud-vest a Olteniei, au fost făcute primele cercetări din România referitoare la cultura Țuto Brdo - Gârla Mare. Cea dintâi semnalare a unor astfel de materiale se datorează lui Leonhard Franz, care a preluat câteva materiale și descrierea insulei Gârla Mare de la maiorul L. Dubensky. După cum arată în planul lui L. Franz, insula era mai mare în acea perioadă, iar dunele de pe malul românesc ocupau o zonă situată la circa 500 m de malul Dunării.¹ Numeroasele necropole descoperite la Cârna (astăzi Dunăreni), în cele două puncte importante Grindu Tomii (133 morminte) și Ostrovogania (66 morminte), situează această localitate în topul cercetărilor.²

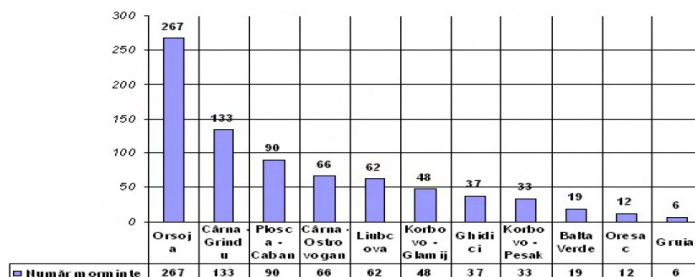

Fig. 1 – Cele mai reprezentative morminte Gârla Mare³

*Expert restaurator, Muzeul Olteniei, Craiova.

¹Crăciunescu G. 2014, *Cultura Țuto Brdo - Gârla Mare în sud-vestul Olteniei. Stadiul actual al cercetării*, în ARHEOVEST II, JATEPress Kiadó, Timișoara.

²Motzo-Chicideanu I, 2009, *Înmormântările culturii Țuto Brdo-Gârla Mare*, European Archaeology – online http://www.archaeology.ro/imc_gm.pdf.

³Idem.

Muzeul Olteniei este deținătorul unei bogate colecții de vase ceramice aparținând culturii Gârla Mare (epoca bronzului), multe dintre acestea fiind descoperite în necropolele de la Cârna.

Printre acestea se numără și piesa ce face subiectul acestei prezentări, un vas hibrid modelat cu mâna din lut fin, de culoare cenușie, cu următoarele dimensiuni: $H = 9$ cm; $D_{\max} = 9,8$ cm. Baza vasului este reprezentată de două piciorușe umane, corpul este sferic turtit, cu aspect triunghiular. Gâtul vasului este tronconic, gura rotundă, cu margine dreaptă, ușor evazată spre exterior, iar toarta pornește din buză până pe umăr. Întreaga suprafață este decorată cu motive imprimate și incizate, încrustate cu pastă albă.

Piesa a fost descoperită în stare fragmentară, dar reîntregită impropriu în trecut.

Fig.2 - înainte de restaurare

Fig.3- înainte de restaurare

Fig. 4 - înainte de restaurare

- Se evidențiau multiple degradări:
- pierderi de material din buză, la nivelul toartei dar și în zonele de îmbinare;
- suprafața ceramică era acoperită cu pământ și depuneri anorganice din mediul de zăcere;
- datorită îmbinării defectuoase a fragmentelor, acestea își pierduseră aliniamentul;
- atât suprafața interioară, cât și cea exterioară a materialului ceramic prezentau pete grosiere de aracet și ghips utilizate în trecut.

Deși în prezent Muzeul Olteniei deține spații de depozitare moderne, dotate conform normelor în vigoare, deceniile trecute în care obiectele au fost păstrate în spații cu diferențe mari de microclimat și-au spus și ele cuvântul, agravând starea de conservare a pieselor. Schimbările dramatice de microclimat se pot observa din înregistrările termohigrografice realizate în acea vreme de conservatorii muzeului.⁴

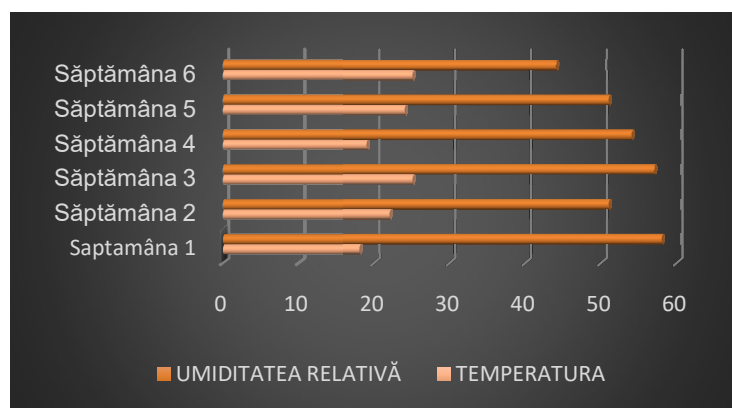

Fig. 5 - variații ale UR și T în vechiul depozit

Procesul de restaurare și conservare a fost limitat în mod intenționat la materiale și substanțe cunoscute pentru reversibilitatea și compatibilitatea lor cu materialul suport (ceramica), urmând principiul minimei intervenții, protejând astfel această piesă asupra căreia în trecut s-a intervenit agresiv. Acest demers a avut ca scop să reducă posibilitatea unor viitoare interacțiuni negative între o varietate mare de proprietăți ale unor materiale care pot fi ele însele de stabilitate fluctuantă, funcție de factorii de mediu.

⁴Gheorghe S, 2018, *Restaurarea de la empiric la științific. Studiu de caz - ceramica arheologică Gârla Mare - Cârna*, în Buletinul Centrului de Restaurare - Conservare Iași, nr. 1 / 2018.

Prima operație a constat în spălarea vasului hibrid pentru îndepărtarea prafului, murdăriei și pământului din timpul zăcerii în situ și desfacerea acestuia în fragmentele componente.

Pentru aceasta s-a efectuat o imersare în apă caldă cu detergent neionic Tween 20 (10%) și curățiri mecanice ușoare. După imersie s-a evidențiat mult mai bine „încărcarea” materialului ceramic cu adezivul (aracet) utilizat în exces.

Urmărindu-se cu atenție petele grosiere de adeziv de pe suprafața ceramică se poate constata că, pe de o parte acestea sunt rezultatul unei intervenții neatențe, defectuoase, dar pe de altă parte, mai ales pe suprafețele interioare ale piesei, surplusul de adeziv încearcă și să acopere diferențele de aliniament și astfel să încerce o consolidare a zonelor de lipire.

Fig. 6 – în timpul restaurării

Fig. 7 – în timpul restaurării

Fig. 8 – în timpul restaurării

Fig. 9 – în timpul restaurării

Desfacerea piesei în fragmentele componente a fost urmată de curățarea suprafeței ceramice dar și a muchiiilor pentru îndepărtarea adezivului utilizat în intervenția anterioară. Aceasta s-a realizat cu ajutorul aburului sub presiune, utilizând aparatul din dotarea laboratorului nostru - VAPORJET 2000BT, cu o presiune a aburului de 4,8 bari.

În vederea îndepărtării depunerilor aderente de substanțe anorganice (carbonați) s-a intervenit cu două metode complementare:

1. Băi ultrasonice repetate, în soluție apoasă de detergent neutru Tween 20, concentrație 10%, temperatura 40°C, reprize de 10 minute, frecvența ultrasunetelor fiind de 28-34 kHz. Fiecare baie ultrasonică a fost urmată de curățări mecanice ușoare, sub jet de apă curentă, pentru antrenarea curățării particulelor sărurilor aderente, dislocate de impulsul ultrasonic.
2. Curățare piezoelectrică punctiformă, cu frecvență cuprinsă între 27-32 KHz și amplitudine de oscilare de $100 \pm 30 \mu\text{m}$. Această metodă s-a aplicat în zonele care încă prezentau depuneri punctiforme de săruri insolubile.

Fig. 10 – în timpul restaurării

După curățarea carbonaților s-a efectuat o spălare finală pentru îndepărtarea detergentului, prin imersări repetate în apă și perieri ușoare.

Uscarea s-a realizat departe de sursă directă de căldură și a fost urmată de consolidarea fragmentelor ceramice și în special a muchiilor prin peliculizare cu Paraloid B72⁵ (7,5% în acetonă).

Asamblarea vasului s-a realizat pe subansamble, prin lipire cu emulsie de poliacetat de vinil – Vinavil 59. După reîntregire, a urmat completarea zonelor lacunare cu ipsos pe suport de ceară dentară și finisarea acestora cu hârtie abrazivă de diferite granulații.

⁵Sigel T, Koob S.P., 1997, *Conservation and restoration under field conditions: Ceramics treatments at Sardis, Turkey*, in Objects Specialty Group Postprints, Volume Five.

Restaurarea și conservarea piesei a permis acesteia asigurarea unei stări de conservare stabile și reluarea circuitului expozițional.

Fig. 11 – după restaurare

Fig. 12 – după restaurare

CONSERVATION OF A HYBRID VESSEL

-abstract-

Key Words:ceramics, Gârla Mare-Cârna, hybrid vessel,conservation.

The paper presents the conservation of a hybrid vessel, Gârla Mare-Cârna Culture, dated to the Bronze Age. The piece is made of hand-shaped clay and has the following dimensions: H = 9 cm; $D_{\max} = 9,8$ cm. In the past, an improper intervention was carried out that led to a defective assembly. The stages of the conservation included: disassembly into component fragments, cleaning of the ceramic material, fragments gluing and filling of lacunars areas.